

ських. Означена проблема може бути вирішена за активною участю філософів-компаративістів шляхом вивчення світового етично-філософського досвіду, порівняльного аналізу етичних систем, концепцій і понять різних культур, виявлення спільних і прийнятних для всіх цінностей, принципів та настанов.

І. І. Чхеайло, кандидат філософських наук, доцент

ЕКОЛОГІЗМ ЯК РІЗНОВИД СУЧАСНОЇ ІДЕОЛОГІЇ

Природоохоронна риторика і практика нині активно входять до політичного процесу в Україні. Охарактеризуємо поняття «екологізм» та екологістську ідеологію у контексті українських реалій. Термін «екологізм» досить активно вживається як у академічних колах, так і в публіцистичних статтях на тему політичного процесу. Коли йдеться про екологізм як світоглядно-ідеологічну систему, аж ніяк не говориться про «екологію» як фундаментальну наукову дисципліну [1].

З часу свого виникнення наприкінці XIX ст. як вузької галузі біологічної науки наприкінці XX ст. екологія значно переросла власні межі. Відбулося поступове перетворення екології як науки про універсальні зв'язки живих організмів з їх середовищем на екологізм як різновид сучасної ідеології та сучасного світогляду. На сьогодні екологізм претендує на роль своєрідного компасу, що вказує шляхи розв'язання проблем, пов'язаних із кризовим станом довкілля та глобальної екосистеми, а також гуманітарної кризи, що є наслідком дисгармонії між людиною та світом, що її оточує.

Екологізм прийнято розділяти на соціальну та глибинну екологію. Одним із найбільш впливових сучасних напрямів є глибинна екологія. Поняття «глибинна екологія» та засадничі принципи цього екофілософського вчення вперше були запроваджені норвезьким філософом Арне Наессом у 1972 р.

На відміну від так званої «поверхневої екології», яка базується на західному раціоналізмі і вбачає необхідність розв'язання екологічних проблем індустріального суспільства тією мірою, якою це необхідно для збереження здоров'я й добробуту людини, переважно шляхом зменшення рівнів забруднення й раціонального використання природних ресурсів, глибинна екологія розглядає всі форми життя на Землі як рівноцінні й рівнозначні. Так, за А. Наессом, добробут і процвітання людства та інших форм життя на Землі мають свою внутрішню цінність, яка не визначається через поняття користі для людини; люди не мають жодних прав на зменшення цього багатства і розмаїття, за винятком задоволення своїх життєвих потреб; процвітання

людського життя та культури сумісні із суттєвим зменшенням чисельності людської популяції, а процвітання інших форм життя вимагає такого зменшення. Глибинна екологія — це вчення про егалітарне ставлення до світу. Наесс узагалі вважав, що кожна людина повинна працювати над своєю власною філософією. Усі живі істоти, чи це людина, тварина або овоч, мають рівне право жити і процвітати. Фактично це означає: якщо ви не знаєте, як результати ваших дій торкнуться інших істот, то так діяти не можна.

Глибинна екологія виступає з позицій біоцентризму або екоцентризму й апелює радше до людської мудрості, ніж до наукових аргументів, спираючись на розмаїття форм світосприйняття та філософствування, — буддизм, трансперсоналізм, філософське вчення Б. Спінози, етику Землі американського натураліста Альдо Леопольда, претендуючи на синтез багатьох філософських вчень.

Така розмитість і еkleктичність філософсько-світоглядних підвалин глибинної екології дають підстави її опонентам і критикам вказувати на «дефіцит теорії» цього вчення, на понятійне болото, в якому може потонути все, що надає привабливості екологічному мисленню.

Самі ж прибічники та послідовники глибинної екології виправдовують таку еkleктичність своїх ідейних засад необхідністю об'єднати людей різних віросповідань і світобачення заради збереження усього живого та досягнення гармонії між людьми та світом природи. Тому завдання глибинної екології — створити ширшу платформу загальних принципів, щоб об'єднати різні групи людей заради спільної справи, спільних цілей і цінностей.

З часом світоглядні засади глибинної екології було покладено в основу діяльності деяких радикальних природоохоронних рухів, до яких належить, наприклад, така організація, як «Земля понад усе!». Активісти цієї організації називали людський вид найнебезпечнішим чинником, що становить загрозу існуванню дикої природи і наближує апокаліпсис.

В Україні так і не постала потужна політична партія, яка сформулювала б екологічні інтереси та природоохоронні ініціативи населення у вигляді законопроектів та дієвих механізмів їх втілення. Єдиним ефективним механізмом урахування інтересів природоохоронної громадськості є повсякчасний громадський тиск на владу: це ініціативи зі створення та охорони природно-заповідного фонду, обмеження шкідливих викидів.

Через захист свого двору, парку чи зеленої зони найактивніші мешканці великих міст дійшли почуття громадянськості та участі у справжньому, а не формальному, політичному процесі. Саме завдяки активності громадян поняття «громадянське суспільство» має шанс стати на теренах України не академічним терміном, а реально існуючим феноменом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрос О. Є. Екологізм як складова політичного процесу: огляд тенденцій [Електронний ресурс] / [О. Є. Андрос] // III Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю : зб. наук. ст. – Вінниця, 2011. – Т. 2. – С. 700–702. – Режим доступу: <http://eco.com.ua/>.

Д. С. Бірюков, кандидат технічних наук, головний консультант, м. Київ;
Л. М. Якушенко, старший консультант, м. Київ

ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ЗАСТОСУВАННЯ «М'ЯКОЇ СИЛИ»: СТАН ТА ПРОГНОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

За останні півстоліття екологічні проблеми посіли одне з ключових місць з-поміж тих питань, що відносять до глобальних викликів людству. Тому не є несподіваним те, що все більш помітним стає застосування «м'якої сили» у конфліктах за стратегічні природні ресурси. Саме поняття «м'яка сила» набуло поширення завдяки новаторським працям Джозефа С. Ная, який на початку 1990-х рр. аргументовано відстоював тезу про абсолютну перевагу Сполучених Штатів на світовій арені не тільки за показниками військової сили та економічної могутності, а й за параметрами несилового впливу на міжнародні відносини [1]. Вітчизняні науковці теж зробили власний внесок у розвиток досліджень на основі цього концепту. Так, у роботі О. Богомолова та О. Литвиненка [2] досліджується вплив Росії на Україну із застосуванням культурної та ідеологічної компонент «м'якої сили». У дослідженні Інституту міжнародної політики (м. Київ) оцінено потенціал «м'якої сили» України у шести країнах (Польщі, Румунії, Молдові, Грузії, Білорусі та РФ) на основі підрахунку понад 30 кількісних та якісних показників [3]. Проте, як зазначають П. П. Гай-Нижник та Л. В. Чупрій, наша держава й досі не ефективно використовує інструменти «м'якої сили», зокрема свої історико-культурні надбання [4]. Семченко О. А. розглядає «м'яку силу» як інструмент формування позитивного іміджу держави, відзначаючи роль ЄВРО-2012 у цьому процесі [5].

За нашими спостереженнями, Україна відчуває все більший вплив «м'якої сили» країн-сусідок шляхом експлуатації екологічних питань. Особливим прикладом є можливий видобуток сланцевого газу в Україні. Показовими є протестні акції, що відбулися в жовтні 2013 р. у м. Белгороді проти видобутку сланцевого газу на території Скіфської ділянки, зокрема Харківської області. Представники російських громадських природоохоронних організацій особливо загострювали увагу на питаннях транскордонного впливу на